

บทที่ 15

การเปลี่ยนโทษ และการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

1. เกณฑ์ความรับผิดชอบในทางอาญา

เมื่อการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเสร็จแล้ว ศาลก็จะมีการประชุมปรึกษาเพื่อทำคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ สมควรลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างไร ซึ่งอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวของไทยมีอำนาจทั้งในการลงโทษทางอาญาและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยให้ศาลกำหนดให้เหมาะสมตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในการที่ศาลจะลงโทษทางอาญาก็จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบในทางอาญาตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 - 77 กำหนดไว้ด้วย ซึ่งเกณฑ์ความรับผิดชอบในทางอาญาได้ถืออายุขณะกระทำความผิดเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยแบ่งออกเป็น 4 เกณฑ์ ดังนี้ คือ

เกณฑ์ที่ 1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

กรณีของเด็กอายุยังไม่เกิน 7 ปี กระทำความผิดตามกฎหมายถือว่ายังไม่มี ความรับผิดชอบในทางอาญาแต่อย่างใด คือ ไม่ต้องรับโทษทางอาญาเลย ศาลจึงไม่มีอำนาจลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างใดแก่ผู้กระทำความผิดได้

เกณฑ์ที่ 2 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 เด็กอายุว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี

และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาล ไม่เกินครึ่งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายนั้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวข้างต้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าว

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจ เช่น ผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควรหรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้อเอง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน หรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นหรือคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้

กรณีเด็กอายุเกิน 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เมื่อถูกฟ้องต่อศาลแล้วศาลพิจารณาว่าเด็กกระทำความผิดจริง ศาลก็ไม่มี

อำนาจลงโทษทางอาญาตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งบัญญัติไว้คือ

มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

จะเห็นได้ว่า โทษตามมาตรา 18 ใน (1)-(4) เป็นโทษที่จะต้องบังคับเข้ากับชีวิตร่างกาย เสรีภาพ ของผู้กระทำความผิด ถึงแม้โทษปรับจะดูว่าเป็นเรื่องของการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินให้กับรัฐ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดไม่มีเงินชำระก็จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็จะต้องบังคับเข้ากับเนื้อตัวผู้กระทำความผิด

ส่วนโทษริบทรัพย์สินซึ่งถือเป็นโทษชนิดหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แต่ลักษณะของโทษ เป็นโทษที่มุ่งถึงตัวทรัพย์สินเป็นสำคัญ ต่างกับโทษสถานอื่นเพราะไม่ได้บังคับเข้ากับตัวผู้กระทำความผิด แต่เป็นที่ว่าทรัพย์สินนั้นได้ใช้หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะริบได้ แม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นเด็กก็ตาม

ฎีกาที่ 246/2516 การริบทรัพย์สินแม้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่าเป็นโทษสถานหนึ่ง แม้จำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดจะไม่ต้องรับโทษ เพราะมีอายุไม่เกิน 14 ปี ก็ตาม ศาลก็ชอบที่จะสั่งริบทรัพย์สินของกลางได้

ดังนั้น เมื่อบุคคลอายุเกินเจ็ดปี แต่ไม่เกินสิบสี่ปี กระทำความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการ 5 วิธีตามมาตรา 74 (1)-(5)

เกณฑ์ที่ 3 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง

ความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลที่กระทำความผิดในขณะที่อายุเกินสิบสี่ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี เมื่อศาลพิจารณาถึงความรับผิดชอบและสิ่งอื่นที่เกี่ยวเนื่องกับตัวผู้นั้น เช่น สุขภาพ สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะของเด็ก ตลอดจนสิ่งแวดล้อม และสาเหตุอื่นที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะลงโทษทางอาญาก็ได้ หรือจะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ก็ได้ แต่ถ้าศาลจะลงโทษอาญาจะต้องลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง เช่น นายดำ อายุ 16 ปี กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งกฎหมายระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 6 พันบาท ดังนั้นถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นควรลงโทษจำคุก 1 ปี ปรับ 2 พันบาท ศาลต้องลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คือ จำคุก 6 เดือน ปรับ 1 พันบาท หรือถ้าไม่เห็นสมควรลงโทษ จะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ก็ได้ เช่นว่ากล่าวตักเตือน หรือส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานพินิจ แต่ระยะเวลาที่ส่งไปต้องไม่เกินกว่านายดำมีอายุครบ 18 ปี

เกณฑ์ที่ 4 มาตรา 76 ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งได้

บุคคลที่อายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปี เมื่อกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด จะต้องถูกลงโทษทางอาญา แต่กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในการลงโทษว่าสมควรจะลดมาตราส่วนโทษให้ 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งก็ได้อยู่ที่ดุลยพินิจของศาล มิใช่บังคับให้ศาลต้องกระทำ ศาลจะไม่ลงโทษโดยจะใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1)-(5) ไม่ได้ ศาลต้องลงโทษหรือถ้าจะมีเหตุอันสมควรปราณีที่ให้ศาลรอการลงโทษก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

ดังนั้น คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลธรรมดา ศาลจะลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างไรก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74, 75 และ 76

ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวมีวิธีการที่เป็นพิเศษ ที่บัญญัติไว้ในหมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 104 ถึงมาตรา 107 คือวิธีการเปลี่ยนโทษอาญามาเป็นวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน แต่การที่ศาลเยาวชนจะใช้อำนาจในการเปลี่ยนโทษอาญามาเป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

กล่าวโดยสรุป เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างไร ศาลจะต้องพิจารณาถึงอายุของจำเลยในขณะที่กระทำ

ความผิดว่าอยู่ในเกณฑ์ใดแล้วจึงพิพากษาหรือสั่งภายในขอบเขตของเกณฑ์ที่กฎหมายให้อำนาจ คือ

1. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 7 ปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่มีอำนาจลงโทษอาญา แต่มีอำนาจใช้วิธีการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะส่งตัวเด็กไปปรับฝึกอบรมได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์

2. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี ศาลมีอำนาจลงโทษทางอาญาแต่ต้องลดอัตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่งหรือศาลจะใช้วิธีการสำหรับเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 ก็ได้ และมีอำนาจใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยบางชนิดตามประมวลกฎหมายอาญา

3. ขณะกระทำความผิดมีอายุเกิน 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ หรือในกรณีที่ได้รับโอนคดีมาจากศาลธรรมดาตามมาตรา 61 วรรค 1 คืออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ ศาลมีอำนาจลงโทษทางอาญาได้เต็มอัตราหรือถ้าเห็นสมควรจะลดอัตราส่วนโทษให้ 1 ใน 3 หรือกึ่งหนึ่งก็ได้ และศาลมีอำนาจให้วิธีการเพื่อความปลอดภัยทุกชนิดตามประมวลกฎหมายอาญา

ดังนั้น บุคคลที่ขณะกระทำความผิดมีอายุเกินสิบสี่ปีขึ้นไป แต่ยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจที่จะลงโทษทางอาญาแล้ว ศาลยังมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 104 ถึงมาตรา 107

2. การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา

การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้มุ่งแต่เพียงพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น ศาลจะพิจารณาตัวผู้กระทำผิดว่ากระทำผิดมาจากสาเหตุใด ควรใช้วิธีการอย่างไรเพื่อช่วยเหลือให้กลับตนเป็นคนดี โดยคำนึงถึงอนาคตของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ศาลจะลงโทษทางอาญาต่อเมื่อเห็นว่าจำเป็นและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดีได้ กฎหมายจึงให้

อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

มาตรา 104 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ดังต่อไปนี้

(1) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามมาตรา 39 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นกักและอบรม ซึ่งจะต้องกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(2) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจสถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(3) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อ ตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นามตรา 100 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หลักเกณฑ์วิธีการกักและอบรมหรือการฝึกและอบรมเด็กหรือเยาวชนให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่าควรจะกักตัวหรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน ตาม (1) หรือ (2) ต่อไปหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด

ตามมาตรา 104 วรรค 1 จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น ที่มีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 4 หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ ฉะนั้นศาลอื่นซึ่งไม่ใช่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะใช้อำนาจตามมาตรา 104 นี้ไม่ได้

ตัวอย่าง เช่น นายดำ อายุ 17 ปี มีถิ่นที่อยู่ปกติและกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ถูกต้องต่อศาลจังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าศาลจังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาแล้วเห็นว่านายดำกระทำความผิดจริง ศาลจึงพิพากษาลงโทษจำคุก 1 ปี แต่ศาลเห็นว่า

จำเลยยังเป็นเยาวชนอยู่ ศาลจะเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถาน
พินิจไม่ได้ เพราะศาลจังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใช่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความ
ปลอดภัยของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 (1) แห่ง
ประมวลกฎหมายอาญา เป็นกักและอบรม ซึ่งจะต้องกักและอบรมในสถานกักและอบรม
ของสถานพินิจตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ
ยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญาคือ
กักกัน ซึ่งศาลจะใช้กับผู้กระทำความผิดติดนิสัย ซึ่งได้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุเกิน
สิบเจ็ดปีแล้ว และถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2
ครั้ง ในความผิดที่ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 อนุ (1)-(8) และหลังจาก
พ้นโทษมายังไม่เกินสิบปี ได้กลับมาก่อทำความผิดตามที่ระบุไว้อีก จนศาลพิพากษาลง
โทษจำคุกไม่ต่ำกว่าหกเดือนอีก ศาลอาจถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย ซึ่งศาล
จะพิพากษาให้กักกันมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าสามปี และไม่เกินสิบปีได้ คือ หลังจาก
ที่จำเลยรับโทษจำคุกครบกำหนดแล้วก็จะถูกส่งตัวไปกักกันต่อ ถ้าศาลไม่พิพากษาลงโทษ
จำคุก ศาลก็จะส่งกักกันไม่ได้ ศาลต้องพิพากษาลงโทษจำคุกไม่ต่ำกว่า 6 เดือนแล้วเพิ่ม
กักกันไปด้วย ซึ่งการฟ้องขอให้กักกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้เสียหายไม่มี
อำนาจฟ้องขอให้ศาลกักกัน

ดังนั้นในกรณีที่จำเลยอายุเกิน 17 ปีแล้วกระทำความผิด ซึ่งเข้าหลักเกณฑ์ที่
ศาลเยาวชนและครอบครัว จะพิพากษาลงโทษจำคุกและพิพากษาให้กักกันด้วย แต่ศาล
เห็นว่าจำเลยยังไม่สมควรรับโทษจำคุกหรือกักกัน ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว
เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย กักกัน เป็นการส่งตัวจำเลยไปกักและ
อบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจ

สถานที่ที่ทำการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. สถานฝึกและอบรม เป็นสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดให้เด็ก
ได้รับการอบรมแก้ไขความประพฤติ และฝึกอาชีพอันเหมาะสมแก่อัตภาพให้ได้รับการ
เลี้ยงดูอย่างปกติ โดยมีการควบคุมตัวตามความเหมาะสม ไม่เข้มงวดมาก มีลักษณะคล้าย ๆ
โรงเรียนประจำ

2. สถานกักและอบรม มีลักษณะค่อนข้างเข้มงวดกวดขันใช้สำหรับควบคุมตัวเยาวชนที่มีอายุค่อนข้างมาก มีพฤติกรรมค่อนข้างร้ายแรง ก้าวร้าวหรือมีพฤติกรรมที่ต่อต้านไม่ก้าวหน้าในการฝึกและอบรม มีการกำหนดให้ต้องทำงานหนัก

ข้อสังเกต ถ้าศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปฝึกและอบรม อาจจะส่งตัวไปฝึกและอบรมในสถานที่อื่น ซึ่งไม่ใช่สถานพินิจก็ได้ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปกักและอบรมจะต้องส่งตัวไปกักและอบรมในสถานกักและอบรมของสถานพินิจเท่านั้น

ฉะนั้นการเปลี่ยนโทษตาม

(1) คือการเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย กักกันเป็นการส่งไปกักและอบรมในสถานพินิจตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(2) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจ สถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

การเปลี่ยนโทษตาม (2) นี้ก็คือในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงพิพากษาลงโทษจำคุก แต่เห็นว่าจำเลยยังไม่สมควรถูกจำคุกจริง ๆ ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมซึ่งอาจจะฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานที่ที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมก็ได้ ระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(3) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อ ตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นามตรา 100 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การเปลี่ยนโทษตามอนุ (3) นี้ คือการเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ ซึ่งศาลอาจกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ และให้พนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่สอดส่องให้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามศาลมีอำนาจออกหมายเรียกหรือหมายจับมาตักเตือน หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนโทษทั้ง (1), (2) และ (3) นั้นเป็นเรื่องของโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งศาลจะมีอำนาจใช้กับบุคคลที่เป็นเยาวชนแล้วเท่านั้น ส่วน

ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน 14 ปี ศาลไม่มีอำนาจลงโทษ และใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วยกัน ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนโทษ เพราะการที่ศาลจะเปลี่ยนโทษได้ ศาลจะต้องมีอำนาจลงโทษ การที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะเปลี่ยนโทษหรือไม่นั้นเป็นดุลยพินิจของศาล ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องเปลี่ยน ศาลจะพิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ และสิ่งแวดล้อมของจำเลยประกอบการพิจารณาด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 913/2508 ศาลฎีกาฟังว่าจำเลยทำผิดตามฟ้อง และกล่าวว่าได้พิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ และสิ่งแวดล้อมของจำเลยแล้ว ปรากฏว่าขณะจำเลยกระทำความผิด อายุ 17 ปีเศษ จำเลยเป็นคนเรียบร้อยไม่เกะกะ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับโสเภณี ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวเตร่กลางคืน จำเลยเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งหัวหน้างานเป็นอย่างดี ขยันทำงานเพื่อเก็บเงินส่งไปให้บิดามารดาและน้อง ๆ เป็นคนพูดจาสุภาพเรียบร้อย รู้จักกาลเทศะดีมาก เพียงแต่มีนิสัยสู้คนใครชมเชยแล้วมักจะสู้โดยไม่ยอมหนีเท่านั้น ศาลฎีกาแผนกคดีเด็กและเยาวชนเห็นว่า ที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเด็กและเยาวชนพิพากษาลงโทษ จำคุก 7 ปี 6 เดือน โดยให้จำคุกไปทีเดียวนั้นยังไม่เหมาะสมสมควรที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญาแก่จำเลย จึงพิพากษาแก้ไขเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวจำเลยไปยังสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจ เป็นเวลาขั้นต่ำ 3 ปี ขั้นสูงมีกำหนดอย่าให้เกินกว่าเวลาที่จำเลยมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์

ฎีกาที่ 7627/2541 การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานพินิจตามเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 104 (2) นั้น ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ เว้นแต่กรณีที่ศาลมีคำสั่งตามวรรคสุดท้ายของมาตรา 104 ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้จะต้องระบุให้ชัดเจนในคำพิพากษาว่าเมื่อจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้วให้ส่งตัวจำเลยไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนดด้วย

จำเลยจะมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2543 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาวันที่ 29 ธันวาคม 2540 ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวจำเลยไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมมีกำหนดขั้นต่ำ 2 ปี ขั้นสูง 4 ปี นับแต่วันพิพากษามาตรา 104 (2) จึงควรกำหนดฝึกและอบรมขั้นต่ำกำหนด 2 ปี ในวันที่ 29 ธันวาคม 2542 และครบกำหนดฝึกและอบรมขั้นสูง 4 ปีในวันที่ 29 ธันวาคม 2544 ซึ่งเกินกว่าที่จำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ การที่ศาลอุทธรณ์ที่พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นจึงขัดต่อ

กฎหมาย ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องเป็นว่าให้ส่งตัวจำเลยไปรับการฝึกและอบรมมีกำหนดชั้นสูงจนกว่าจำเลยจะมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ตามมาตรา 104 ประกอบมาตรา 105

ฎีกาที่ 96-97/2545 การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กตามเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 104 (2) แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ นั้น ต้องไม่เกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งตามวรรคสุดท้ายของมาตรา 104 ซึ่งจะต้องระบุให้ชัดเจนไว้ในคำพิพากษาดังกล่าวว่าเมื่อจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้วให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่เมื่อคำนวณระยะเวลาที่ศาลอุทธรณ์ภาค 9 แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวสั่งให้นำตัวจำเลยทั้งสี่ไปฝึกและอบรมชั้นสูง 4 ปี จึงเกินกว่าจำเลยทั้งสี่มีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ คำพิพากษาดังกล่าวจึงขัดต่อบทบัญญัติข้างต้น ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องได้

ฎีกาที่ 3747/2546 เมื่อปรากฏว่าจำเลยจะมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์วันที่ 2 ตุลาคม 2547 การที่ศาลล่างทั้งสองพิจารณาให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งจำเลยไปฝึกอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา มีกำหนด 2 ปีนับแต่วันพิพากษานั้น กรณีเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษากำหนดระยะเวลาดังกล่าวจะเกินกว่าที่จำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องเป็นว่า ให้ส่งตัวจำเลยไปรับการฝึกอบรมนับแต่วันมีคำพิพากษาศาลฎีกาจนกว่าจำเลยจะมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ส่วนมาตรา 104 วรรคสุดท้าย ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่าควรจะกักตัวหรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนตาม (1) หรือ (2) ต่อไปหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด

เป็นกรณีที่คดีนั้นเป็นการกระทำความผิดค่อนข้างร้ายแรงมีโทษสูง และพฤติการณ์การกระทำของจำเลยมีพฤติการณ์อุกอาจ แต่ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำผิดในขณะที่อายุยังน้อย ยังไม่สมควรถูกจำคุกทันที จึงให้เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความ

ปลอดภัยเป็นกักและอบรม หรือฝึกอบรม แต่เห็นว่าการส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกอบรมอาจจะเป็นการลงโทษที่น้อยไปไม่สมควรกับความผิดที่จำเลยกระทำ ศาลก็จะกำหนดโทษจำคุกไว้ด้วยว่าเพื่อกักและอบรมหรือฝึกและอบรมครบอายุสี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ให้ส่งตัวจำเลยไปจำคุกต่อในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งศาลก็ต้องพิจารณาตามขอบเขตระหว่างโทษซึ่งกฎหมายกำหนดไว้

ในทางปฏิบัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีลักษณะยืดหยุ่นอยู่แล้ว คือศาลสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้อยู่แล้ว ตามมาตรา 99 ดังนั้นเมื่อศาลได้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรมหรือกักและอบรม แล้วศาลก็ต้องรอรับฟังรายงานจากสถานพินิจว่าจำเลยมีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ซึ่งถ้ามีความประพฤติดีขึ้น ศาลก็อาจจะยกโทษการส่งตัวไปจำคุกในเรือนจำก็ได้

ข้อสังเกต การเปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นการส่งตัวไปควบคุมไว้ในสถานฝึกอบรม ระยะเวลาอาจจะมากหรือน้อยกว่าโทษจำคุกก็ได้ เพราะการกักและอบรมหรือฝึกและอบรมไม่ใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 หากแต่เป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน แต่การฝึกและอบรมหรือกักและอบรมจะต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ฎีกาที่ 7430/2543 ขณะกระทำความผิดจำเลยเป็นเยาวชนอายุ 17 ปีเศษ แต่โจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อจำเลยมีอายุ 28 ปี การที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาว่าจำเลยมีอายุ 28 ปี การส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมในสถานพินิจนั้นเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม จึงให้ส่งตัวจำเลยไปยังเรือนจำโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 104 วรรคท้ายนั้นไม่ถูกต้อง เนื่องจากบทบัญญัติตามมาตรา 104 วรรคท้าย จะนำมาใช้ได้แต่ในกรณีที่ศาลพิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้วเห็นว่าควรจะกักตัวหรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนตาม (1) หรือ (2) ต่อไปหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนดเท่านั้น กรณีเช่นนี้ศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไขเสียให้ถูกต้องโดยพิพากษาแก้เป็นว่าให้จำคุกจำเลยโดยไม่ปรับบทตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 104 วรรคท้าย นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 2

4. การเปลี่ยนโทษเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและ เยาวชนที่กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้

มาตรา 105 การส่งตัวเด็กหรือ เยาวชนไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมในสถานพินิจ หรือส่งตัวไปยังสถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรมที่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 20 (2) ถ้าศาลได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นก็ได้ ในกรณีดังกล่าวศาลจะกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ ให้นำมาตรา 100 วรรคสอง และวรรคสาม และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และระยะเวลาที่จะกักและอบรมหรือฝึกและอบรมนั้นจะเกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่เหลืออยู่

นอกจากศาลจะมีอำนาจเปลี่ยนโทษเป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 แล้ว กฎหมายยังให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเปลี่ยนโทษเป็นส่งตัวไปฝึกและอบรมโดยกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำขั้นสูงไว้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นการจูงใจให้จำเลยกลับตนเป็นคนดี ซึ่งเป็นการประมาณการว่าช่วงระยะเวลาอย่างน้อยที่สุดภายในกำหนดเวลานี้จำเลยควรจะกลับตนเป็นคนดีได้ ซึ่งถ้าไม่กำหนดระยะเวลาตายตัวไว้อาจไม่เหมาะสม คือ อาจจะมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ซึ่งศาลจะใช้ดุลยพินิจดูความเหมาะสมในแต่ละคดี ซึ่งวิธีการตามมาตรา 105 นี้ ศาลจะกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงของการกักและอบรมหรือฝึกอบรม เช่น ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ลงโทษจำคุก 1 ปี แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปฝึกและอบรม มีกำหนดเวลาขั้นต่ำ 1 ปี ขั้นสูงไม่เกิน 3 ปี ซึ่งจำเลยจะต้องถูกควบคุมในสถานฝึกและอบรมอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 ปี แต่อย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ซึ่งศาลสามารถที่จะปล่อยตัวจำเลยไปได้เมื่อฝึกอบรมมาครบ 1 ปีแล้ว ถ้าศาลได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจว่าจำเลยสามารถพัฒนาตนเองกลับตนเป็นคนดีได้ และไม่มีที่ทำว่าจะกลับไปกระทำผิดอีกไม่จำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ต่อไปแล้ว อย่างนี้ศาลก็สามารถปล่อยตัวไปได้ทันที เมื่อฝึกอบรมมาครบขั้นต่ำตามกำหนดระยะเวลา แต่ถ้าได้รับรายงานว่าจำเลยยังไม่สามารถกลับ

ตนเป็นคนดี จำเลยก็จะถูกควบคุมตัวไว้จนครบกำหนดชั้นสูง จริงอยู่ศาลเยาวชนและ
ครอบครัวมีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาตามมาตรา 99 ได้อยู่แล้ว แต่
จะเห็นได้ว่าในกรณีการกำหนดระยะเวลาชั้นต่ำชั้นสูงตามมาตรา 105 นี้จะเป็นการ
คล่องตัวกว่า เพราะศาลไม่ต้องมาทำคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษา และเมื่อศาล
ปล่อยตัวจำเลยไปในระยะเวลาชั้นต่ำชั้นสูง ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความ
ประพฤติตามมาตรา 100 ด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยจะกำหนดเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้
และถ้าได้กำหนดเงื่อนไขให้เอามาตรา 100 วรรค 2 และวรรค 3 และมาตรา 101 มาใช้
บังคับโดยอนุโลม นั่นก็คือ เมื่อศาลปล่อยตัวแล้วกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ก็
จะต้องมีพนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแลให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ถ้า
หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลก็จะออกหมายเรียกหรือหมายจับจำเลยมาตักเตือน
หรือส่งตัวไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมเกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลา
เวลาที่เหลืออยู่ โดยปกติสภาพบังคับตามมาตรา 101 ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตาม
เงื่อนไข ศาลมีอำนาจส่งตัวจำเลยไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมไม่เกิน 1 ปี แต่ใน
กรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยตัวไปในระหว่างระยะเวลาชั้นต่ำชั้นสูงนี้ ถ้าศาลได้กำหนด
เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้วจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลจึงได้มีคำสั่งให้ส่งตัว
จำเลยกลับไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมเกินกว่า 1 ปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าระยะ
เวลาที่เหลืออยู่ เช่น เดิมศาลพิพากษาให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมมีกำหนดระยะเวลา
ชั้นต่ำ 1 ปี ชั้นสูงไม่เกิน 3 ปี จำเลยฝึกและอบรมมา 1 ปี ก็ได้รับการปล่อยตัวโดยศาลได้
กำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติไว้ด้วย จากการรายงานของพนักงานคุมประพฤติปรากฏ
ว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลได้เรียกตัวมาตักเตือนจำเลยก็ยังไม่
ปฏิบัติตามอีก ศาลจึงมีคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมต่อมีกำหนดระยะเวลาอาจจะ
เกิน 1 ปีก็ได้ เช่น 1ปี 6 เดือน หรือ 2 ปีก็ได้ เพราะว่าการฝึกและอบรมชั้นสูงมีกำหนด
ระยะเวลา 3 ปี จำเลยฝึกและอบรมมา 1 ปีจึงได้รับการปล่อยตัว ดังนั้น ระยะเวลาที่เหลือ
อยู่ถึง 2 ปี ซึ่งศาลจะส่งตัวจำเลยกลับไปฝึกและอบรมได้ไม่เกิน 2 ปี แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็
จะกักและอบรมหรือฝึกและอบรมได้ไม่เกินกว่าที่จำเลยมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ซึ่งการ

ส่งตัวไปกักและอบรมหรือฝึกและอบรมตามมาตรา 105 นี้ก็คล้ายกับวิธีการตามมาตรา 104 เพียงแต่ตามมาตรา 105 ได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้เท่านั้น

5. การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ

ในศาลธรรมดาตามกฎหมาย เมื่อศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง แต่เห็นว่ามีเหตุอื่นอันควรปราณี แล้วศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวจำเลยไปให้อยู่ในสังคมเหมือนกับพลเมืองดีทั่ว ๆ ไป เพื่อให้โอกาสกลับตนเป็นคนดีภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติจำเลยด้วยหรือไม่ก็ได้

หลักเกณฑ์ที่ศาลธรรมดาจะสั่งรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังนี้คือ

5.1 เป็นความผิดซึ่งมีโทษจำคุก

การที่ศาลธรรมดาจะสั่งรอกการกำหนดหรือรอกการลงโทษได้จะต้องเป็นโทษจำคุกเท่านั้น โทษอย่างอื่น เช่น ประหารชีวิต กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน จะรอกไม่ได้

5.2 ความผิดนั้น ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี

ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี นี้ หมายถึงโทษจำคุกที่จะลงจริง ๆ หลังจากที่มีการเพิ่มโทษหรือลดโทษแล้ว จะมีโทษปรับหรือริบทรัพย์สินด้วยหรือไม่ก็ตาม

5.3 ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หมายความว่าจำเลยต้องไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อนคดีที่ศาลกำลังจะพิพากษาซึ่งคดีที่จำเลยได้รับโทษจำคุกนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นการกระทำความผิดก่อนคดีที่ศาลพิพากษา กฎหมายได้กำหนดเฉพาะเคยได้รับโทษจำคุกเท่านั้น ถ้าเคยต้องโทษอื่น เช่น กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ก็ถือว่าไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

การรอกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษถ้าบุคคลนั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ถ้าไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ จะรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษไม่ได้

5.4 มีเหตุที่ศาลเห็นสมควรให้รอกการลงโทษ

แม้จะเข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อข้างต้นแล้ว ก็ยังมีหลักเกณฑ์ที่จะต้องคำนึงอีก คือต้องมีเหตุที่ศาลเห็นสมควรให้รอกการลงโทษ ซึ่งอาจมีเพียงเหตุเดียวหรือหลายเหตุ ประกอบกันก็ได้ เป็นดุลยพินิจของศาลไม่ใช่เรื่องบังคับให้ศาลต้องปฏิบัติเสมอไป เหตุเหล่านี้ได้แก่อายุประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมและสภาพความผิด ถ้าเห็นสมควรศาลก็พิพากษาให้รอกได้ไม่ว่าจะเป็นการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งศาลธรรมดาใช้เป็นหลักในการพิจารณา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษให้กับจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนได้กว้างขวางกว่าศาลธรรมดา โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 106

มาตรา 106 คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษเด็กหรือเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ แม้ว่า

(1) เด็กหรือเยาวชนนั้นได้เคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่นตามคำพิพากษามาก่อนแล้ว

(2) โทษจะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก

(3) ศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสองปี

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจสั่งรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษแตกต่างจากรอกการลงโทษในศาลธรรมดา อยู่ 3 ประการ คือ

(1) ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิพากษาให้รอกการลงโทษได้ แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้วหรือเคยรับโทษชนิดอื่นมาแล้ว ซึ่งจะแตกต่างกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ถ้าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้ว

ถ้าไม่ใช่โทษที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ ศาลธรรมดาจะรอกการลงโทษไม่ได้ แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัวถึงแม้จำเลยจะเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยเจตนาก็ตาม ถ้าศาลเยาวชนเห็นสมควรก็รอกการลงโทษได้

ตัวอย่าง เช่น นายดำ อายุ 16 ปี มีถิ่นที่อยู่ปกติและกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ที่จังหวัดปราจีนบุรี (ยังไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการ) ถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลจังหวัดปราจีนบุรี (ศาลธรรมดา) ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 6 เดือน หลังจากพ้นโทษจำคุกมาแล้ว นายดำได้มากระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ที่จังหวัดอุบลราชธานี ถูกฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่ากระทำความผิดจริง พิพากษาลงโทษจำคุก 2 ปี แต่เห็นว่ามิเหตุอันควรปรานี จะให้รอกการลงโทษจำคุกไว้ก่อนก็ได้ หรือ

(2) แม้โทษอาญาอย่างอื่น เช่น กักขัง ปรับ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้ ซึ่งในศาลธรรมดา โทษที่จะรอได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้น

(3) แม้โทษจำคุกที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่ากระทำความผิดร้ายแรง พิพากษาลงโทษจำคุก 3 ปี แต่ถ้าเห็นสมควร ศาลเยาวชนก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ แต่ถ้าเป็นศาลธรรมดา ถ้าศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 3 ปี จะรอกการลงโทษไม่ได้

ฎีกาที่ 3254/2541 คดีที่อยู่ในอำนาจของศาล เยาวชนและครอบครัว ซึ่งความผิดที่จำเลยกระทำมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี ศาลย่อมมีอำนาจรอกการกำหนดโทษได้แม้ศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกิน 2 ปี ตามมาตรา 106 ก็ตาม ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องระบุในคำพิพากษาด้วยว่า แม้จะลงโทษจำคุกจำเลยเกินกว่า 2 ปี แต่ก็ให้รอกการกำหนดโทษจำเลยไว้

ฎีกาที่ 1847/2547 ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตาม ป.อ. มาตรา 339 วรรคสาม, 340 ตี ประกอบมาตรา 83 ขณะกระทำผิดจำเลยอายุ 15 ปีเศษ และไม่เคยกระทำผิดมาก่อน เมื่อพิเคราะห์ประกอบรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนของสถานพินิจแล้วไม่สมควรพิพากษาลงโทษ แต่ให้ส่งตัวจำเลยไปฝึกและอบรมในสถานพินิจมีกำหนด 1 ปี ตาม ป.อ. มาตรา 75 ประกอบมาตรา 74 (5) แต่ข้อกำหนดที่ให้การส่งจำเลยไปฝึกและอบรมในสถานพินิจไม่อาจบังคับได้เนื่องจากจำเลยมีอายุครบ 18 ปี ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จึง

ไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมแห่งคดี ศาลฎีกาจึงให้รอการกำหนดโทษไว้ 3 ปี และคุมประพฤติจำเลยไว้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว โดยให้จำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ แม้โจทก์และจำเลยไม่ได้ฎีกาในปัญหาข้อนี้

6. ห้ามกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ

ในศาลธรรมดานั้นผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับแล้ว ไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือตั้งถูกกักขังแทนค่าปรับ และในการกักขังแทนค่าปรับให้ถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน แต่ไม่ว่ากรณีความผิดกระทางเดียวหรือหลายกระทาง ห้ามกักขังเกินกำหนด 1 ปี เว้นแต่กรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินหนึ่งปี แต่ไม่เกิน 2 ปีก็ได้ (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29-30) แต่ในศาลเยาวชนและครอบครัว ห้ามศาลสั่งกักขังแทนค่าปรับ

มาตรา 107 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องโทษปรับไม่ว่าจะมีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ชำระค่าปรับ ห้ามมิให้ศาลสั่งกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ แต่ให้ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมในสถานพินิจ สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานูแนะนำทางจิต ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี

โดยที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นมิได้มุ่งที่จะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด แต่มุ่งในการสงเคราะห์คุ้มครองแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดี กฎหมายจึงบัญญัติห้ามมิให้ศาลสั่งกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ แต่ให้ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมในสถานพินิจหรือสถานศึกษาอื่นตามเวลาที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี และการที่ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมนั้นไม่ต้องคิดตามอัตราค่าปรับเหมือนกับศาลธรรมดา การส่งตัวไปควบคุมให้ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี

ข้อสังเกต

1. ไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายของศาลเยาวชนให้คิดหักวันควบคุมออกจากค่าปรับเหมือนในศาลธรรมดา ดังนั้น เยาวชนที่ต้องโทษปรับเมื่อไม่ชำระค่าปรับ เมื่อศาลส่งตัวไปควบคุมในสถานพินิจแล้ว ต่อมาถ้าสามารถนำเงินมาชำระค่าปรับได้ จะขอหักวันควบคุมออกจากค่าปรับไม่ได้

2. การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 104, 105, 105 และ 107 ความจริงแล้วใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนเท่านั้น จะนำไปใช้กับบุคคลที่เป็นเด็กไม่ได้ เพราะศาลไม่มีอำนาจลงโทษ (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74)